

روشهای نوین آزمونهای زبان

دکتر پروین عطائی

دانشیار دانشگاه تهران

اغلب، آزمونهای پیشرفت^۱ یا تستهای مهارتهای زبان^۲ را بدو منظور زیر طرح می‌کنند:

- ۱- اندازه‌گیری و قدرت تسلط دانشجو به عناصر معین زبانی .
- ۲- سنجش قدرت کلی او از لحاظ فهمیدن و بکار بردن زبان .
به عبارت دیگر نوعی از تستهای واحدهای مطلق و مجرد^۳ زبانی را اندازه میگیرند و نوع دیگر مهارتهای مرکب^۴ زبانی را می‌سنجند .
آزمونهای زبان از روشهای تدریس پیروی میکنند . در چند دهه^۵ اخیر روشهای تدریس نیز از تمایلات موجود در تئوریهای زبانشناسی پیروی کرده‌اند . در اوایل دهه^۶ ۱۹۳۰ زبانشناسان ترکیبی^۷ پیشرفتهای زیادی در مورد کیفیتهای سطحی زبان نمودند . اطلاعاتی که راجع به دستگاه صوتی^۸، واژگان^۹ و دستور زبان^{۱۰} در اختیار زبانشناسان بود اساس کلاسهای

-
- ۱- tests of achievement.
 - ۲- tests of language proficiency.
 - ۳- discrete units .
 - ۴- integrative skills.
 - ۵- structural linguists .
 - ۶- phonology .
 - ۷- lexis.
 - ۸- grammar .

جدید زبان را تشکیل دادند. توجه به واحدهای مجرد زبان که امروزه در روشهای تدریس و آزمونهای زبان به چشم میخورد باقیمانده سالهای مزبور میباشد.

اگر تعلیم زبان محدود به واحدهای مجرد زبانی باشد شاید در این صورت صلاح این باشد که از چنین تستهایی نیز استفاده شود. ولی آنچه که قابل توجه میباشد این است که این نوع برنامهها موفق نبوده اند. بعبارت دیگر دانشجویان کلاسهایی که تعلیم آنها منحصر به تدریس واحدهای مجرد زبانی بوده است قادر نیستند زبان را به عنوان وسیله ارتباط بکار ببرند. میتوان گفت که فقط تعلیم واحدهای مجرد زبانی اساس و پایه مناسب برای زبان آموزی بوجود نمیآورد. هدف کلاسهای زبان از مراحل اول باید ارتباط باشد. بدین ترتیب آزمونهای زبان نیز باید مهارتهای مرکبی را که برای ارتباط بکار میروند اندازه بگیرند.

در سالهای اخیر آزمونهایی که واحدهای مجرد زبانی را میسنجند هم بدلیل عملی و هم بعلل تئوریک مورد حمله صاحب نظران بوده اند. نتایج مطالعات و تحقیقاتی که بعمل آمده است نشان میدهد که همبستگی^۹ بین نمرات این آزمونها و موفقیت تحصیلی دانشجویان بسیار کم و یا اصلاً صفر میباشد. این نوع تستهای زبان از لحاظ نظری نیز مورد حمله دانشمندان رشتههای زبانشناسی^{۱۱}، روانشناسی زبان^{۱۲} و جامعهشناسی

۹- communication .

۱۰- correlation .

۱۱- linguistics .

۱۲- psycholinguistics .

زبان^{۱۳} بوده است^{۱۴}.

در حقیقت چنین بنظر میرسد که پایه‌های تئوریک آزمونهای واحدهای مجرد و مهارتهای مرکب زبانی ازدو مکتب مختلف زبانشناسی سرچشمه میگیرند. آزمونهای نوع اول یعنی تستهای واحدهای مجرد زبانی بر پایه نظریه‌های زبانشناسی ترکیبی^{۱۵} و تاویلی^{۱۶} بنا شده است. در صورتی که آزمونهایی که مهارتهای مرکب زبانی را اندازه میگیرند با آن نوع تئوریهای زبان آموزی همبستگی دارند که زبانشناسان چون جسر سن پیشنهاد میگردند^{۱۷}.

تستهای چند جوابی^{۱۸} از نوع اول آزمونهای زبان میباشند. این نوع تستها قبلاً از امتحان دهنده میخواستند که بر حسب چگونگی رابطه بین صحبت کننده و شنونده از ضمیر «تو» و «شما» استفاده بکنند. یکی از محاسن این نوع تستها این است که وقتی محصلی به چنین سؤالی جواب نمی‌دهد معلم میدانند که اشکال او کجا و چه چیز است. از طرف دیگر از نکات ضعف این نوع تستها این میباشند که مشکل است بدانیم یک واحد زبانی معینی مثلاً در این مورد بکار بردن ضمیر مفرد و یا جمع واقعاً تا چه اندازه مهم و ضروری است. اشکال دیگر این است که بدانیم این نوع تستها واقعاً چقدر میتوانند احتیاجات لازم محصل را از نظر توانایی او

۱۳- sociolinguistics .

۱۴- chomsky 1959 , 1965; Copeer 1968 ; Jakobovits 1970 .

۱۵- structural linguistics .

۱۶- transformational linguistics .

۱۷- jesperson 1904 .

۱۸- multiple choice tests.

در بکار بردن زبان به عنوان وسیله ارتباط تأمین بکنند. آیا واقعاً يك دانشجوی خارجی باید برای استفاده کردن از زبان فارسی به طرز بکار بردن ضمایر مفرد و جمع دومین شخص مسلط باشد؟ و آیا برای این که محصلی بتواند از زبان فارسی بعنوان وسیله ارتباط استفاده بکند به چه عناصر مجرد دیگر باید تسلط داشته باشد؟

دیکنه سنتی از نوع آزمونهایی است که مهارتهای مرگب را اندازه میگیرند. نتایج تحقیقاتی که در سالهای اخیر بعمل آمده است نشان میدهند که دیکنه بهترین طریقه ساده اندازه گیری مجموع مهارتهای زبانی میباشد. یکی از استادان دانشگاه کالیفرنیا تحقیقی روی یکی از تستهای زبان انگلیسی آن دانشگاه که مخصوص دانشجویان خارجی طرح شده بود بعمل آورد^{۱۹}. تست مزبور دارای پنج قسمت مختلف بود. هر يك از پنج قسمت تست برای اندازه گیری نوع مهارتی بود که برای موفقیت دانشجویان در کار آکادمیک خود اساسی بشمار میرفت. قسمتهای مختلف امتحان عبارت بودند از سوالاتی راجع به لغات و گرامر، قسمت انشا، تست تشخیص اصوات مختلف و دیکنه. نتیجه تحقیق مزبور نشان داد که همبستگی دیکنه با هر يك از قسمتهای دیگر تست بالاتر از همبستگی موجود بین قسمتهای مختلف آن تست بود. همچنین همبستگی موجود بین دیکنه و نمره کلی تست بالاتر بود از همبستگی بین نمره کلی تست و سایر قسمتهای آن بجز انشاء که بطور ناچیزی از دیکنه بیشتر بود.

بدلایل ثنوریك نیز میتوان گفت که دیکنه راه سنجش ساده ولی جامعی از جمع مهارتهای زبانی میباشد. در موقع دیکنه نوشتن برای این

که شخص زنجیر صوتی را که بگوشش میرسد درک نکند و بروی کاغذ بیاورد تا بتواند الگوهای موجود زبانی را کشف نکند. یعنی شخص در موقع دیکته نوشتن سعی میکند واحدهای صوتی را تمیز بدهد و حدود کلمات و گروههایی^{۲۰} را که دستوری^{۲۱} هستند و تمایز معنایی ایجاد میکنند، معین نکند. نقطه ضعفی که تست دیکته دارد اشکال مدیریت آن میباشد که امروزه این اشکال نیز با فراهم بودن وسایل سمعی و بصری سهل و آسان قیمت نااندازه زیادی از بین میرود. عده‌ی معتقد نیستند که دیکته فقط تست هجی کردن است. اگر به تجزیه و تحلیلی که شخص در موقع دیکته نوشتن بعمل می‌آورد توجه کنیم میدانیم که دیکته در عین حال که املاي امتحان دهنده را نشان میدهد بهیچوجه فقط تست هجی نمی‌باشد. اگر واقعاً این مطلب حقیقت داشته باشد که نمیتوان زبان را بجز وسیله ارتباط به شکل دیگری بیان کرد در آن صورت باجرات میشود گفت که آزمونهای تجزیه و تحلیلی^{۲۲} زبان که واحدهای زبانی را از قراین^{۲۳} آنها سوا میکنند و به شکل مطلق و مجرد با آنها سروکار دارند اعتبار و قوت^{۲۴} کمتری دارند تا آزمونهایی که مهارتهای جامع و مرکب زبان را اندازه میگیرند. بدون تردید دیکته نیز جزو دسته دوم تستها بشمار می‌آید.

نوع دیگر از تستها که مهارتهای مرکب زبانی را می‌سنجند تستهایی از نوع کلوز (Cloze) میباشد. کلمه «Cloze» را برای اولین بار

-
- ۲۰- phrases .
 - ۲۱- grammatical .
 - ۲۲- analytical.
 - ۲۳- context.
 - ۲۴- validity.

ویلسن تیلر در سال ۱۹۵۳^{۲۵} برای نوع تستی که بخاطر سنجش خواندنی بودن^{۲۶} متون مختلف نثر انگلیسی طرح نموده بود، اختراع کرد. کلمه « cloze » مثل فعل « close » انگلیسی بمعنای بستن، تلفظ میشود و از مفهوم « closure » روانشناسی گشتالت^{۲۷} گرفته شده است. در همان زمان که ویلسن تیلر کلوزتست را ارائه داد آزمون شناسان موارد استعمال متنوعی برای تستهای مزبور پیش بینی کردند و معتقد بودند که میتوان از تستهای کلوز در بیشتر رشته‌هایی که با ارتباط سر و کار دارند استفاده نمود. برای اولین بار جان کارول تست کلوز را برای اندازه‌گیری مهارتهای زبان خارجی بکار برد^{۲۸}. بنظر میرسد که بشر تمایل روانی طبیعی برای پر کردن جاهای خالی الگوهای^{۲۹} آشنا دارد. اعاده کلمات حذف شده از يك متن برای تکمیل معنای آن مورد استعمال مخصوص قدرت ما برای کامل کردن الگوهای ناتمام میباشد. درست همانطوری که شخص تمایل آشکار به کامل کردن مثلا يك دایره ناقص داشته و میل دارد آنرا با دایره کاملی که شکل آشنایی دارد وفق دهد، بهمین ترتیب نیز اشخاص سعی میکنند جمله تحریف شده‌ی را با بکار بردن کلماتی که مناسب معنی آن هستند کامل بکنند. میتوان دایره ناتمام را کامل کرد زیرا شکل یا طرح آن چنان آشنا می‌باشد که اگر

۲۵- Taylor 1953.

۲۶- readability.

۲۷- برای مطالعه بیشتر درباره روانشناسی گشتالت (Gestalt Psychology) مراجعه شود به صفحه ۱۷۸ کتاب،

Rivers, Wilga M., the Psychologist and the Foreign-language Teacher, the University of Chicago Press, 1936.

۲۸- Carroll 1959.

۲۹- pattern.

چه عملاً قسمت زیادی از آن ناقص است بهر حال میتوان آن را تشخیص داده و کامل نمود. این اصل در مورد زبان نیز بکار میرود. وقتی يك نفر فارسی زبان به جمله ناقصی مثل: «فرا رسیدن نوروز باستانی را ... عرض میکنم.» بر میخورد بلافاصله میتواند آنرا با کلمه «تبریک» کامل بکند. توجه باید کرد که شخص برای این که بتواند جمله ناقصی را کامل بکند اول باید بطور کلی معنی جمله ناقص مزبور را بداند تا بتواند کلمه بی راکه مناسب معنی کل آن باشد در جای خالی قرار بدهد. اشخاص مختلف ممکن است يك معنی را بطرق مختلف بیان بکنند. همچنین الگوهای یکسان زبان ممکن است معانی متفاوت برای اشخاص مختلف داشته باشند. کلوزتست تشابه بین الگوهای طراح تست و الگوهای راکه امتحان دهنده برای کامل کردن آنها پیش بینی میکند، اندازه میگیرد.

کلوزتست شباهت ظاهری به تمرینات تکمیلی سنتی^{۳۰} دارد. بدین معنی که هر دو ازدانشجو میخواهند جملات ناقصی را از روی قراین موجود کامل بکنند، ولی تمرینات تکمیلی نوعی معلومات معین و تسلط شخص را به واحدهای کم و بیش مستقل زبانی اندازه میگیرند. از این رو کلماتی که امتحان دهنده باید پیش بینی بکند قبلاً انتخاب شده اند. در صورتی که کلوزتست با کلماتی که از روی قراین وابسته بهم^{۳۱} هستند سروکار دارد. کلوزتست برعکس تمرینات تکمیلی مستقیماً با معنی معینی سروکار ندارد بلکه مکرراً شباهت بین الگوهای زبانی نویسنده تست راکه برای بیان منظور خود بکار برده، با الگوهای احیاناً متفاوتی که امتحان دهنده برای

۳۰- completion exercises.

۳۱- contextually interrelated.

پیش بینی آنها بکار میرد، می‌سنجد. در کلوز تست حذف کلمات سیستماتیک انجام میشود. بدین معنی که هر کلمه n (n عدد صحیحی است بین ۵ و ۱۰) متن تست را حذف می‌کنیم. در صورتی که در تمرینات تکمیلی سنتی کلمات را اتفاقی حذف می‌کنیم. مثلاً کلمات اول، وسط و یا آخر جملات را حذف می‌کنیم. عبارت دیگر در تمرینات تکمیلی انتخاب شخص در مورد تکمیل جملات محدود است. در صورتی که در مورد کلوز تست امتحان دهنده انتخاب آزاد دارد تا بر حسب تسلط خود به زبان جاهای خالی متن را پر بکند.

از آنجایی که کلوز تست بیشتر تطابق^{۳۲} بین تداولهای زبانی^{۳۳} را اندازه میگیرد تا خود معانی را لذا وسیله‌ی برای سنجش موفقیت ارتباط بین طراح تست (فرستنده) و امتحان دهنده (گیرنده) بشمار می‌آید. اگر متوجه اهمیت قرینه‌کلی زبان باشیم پی به ارزش کلوز تست خواهیم برد. آزمایشهایی که در مدت بیش از نیم قرن بعمل آورده‌اند نشان میدهند که رفتار زبانی^{۳۴} بستگی به قرینه‌کلی آن دارد. نتایج این تجارب حاکی از این هستند که قدرت تشخیص، یادگیری و بکار بردن الگوهای زبانی شخص مقدار زیادی بستگی دارد بدرجه ارتباط آن الگوها با قرینه‌کلی متن از طریق پیوستگیهای موجود بین آنها. قرینه‌کلی زبان عبارتست از تمام عواملی که موجب تحرك، هدایت، کمک یا مانع از رفتار زبانی میشوند. عوامل زبانی از جمله مهارتهای دستوری و توده‌علائم و عوامل غیر زبانی از

۳۲- correspondence.

۳۳- language usage.

۳۴- language behavior.

جمله ترس، امیال و آرزوهای شخص، تجارب گذشته و هوش او همه جزو قرینه کلی زبان بشمار می‌آیند. آنچه که قابل توجه می‌باشد این است که کلوز تست مجموع نفوذ تمام آن عواملی را می‌سنجد که متقابلاً به درجه برابری بین الگوهایی که نویسنده تست بکار می‌برد الگوهایی که امتحان دهنده پیش‌بینی میکند، اثر می‌گذارند.

یکی از مهمترین مزایای کلوز تست این است که محصل باید دارای مهارتی باشد شبیه آنچه که بومیهای زبان برای ارتباط با یکدیگر دارا هستند. باین ترتیب که شنونده موقع گوش دادن به حرف کسی مطلب بعدی صحبت او را پیش‌بینی میکند و حتی گفته او را تکمیل میکند. در موقع صحبت نیز بعضی مواقع برای لحظه‌یی بی‌کلمه‌یی میگردیم. جریانات مشابهی در موقع خواندن و نوشتن نیز پیش می‌آید. همه کسانی که خواننده خوبی نیستند گاهی در موقع خواندن کلمات و حتی قسمتی از جملات متن را خلاقانه تکمیل میکنند. مزیت دیگر کلوز تست سهولت و سادگی ساختن آن است. یعنی فقط لازم است طراح تست متنی را انتخاب کند که از نظر مشکل بودنش مناسب بوده و دارای در حدود ۵۰۰ - ۲۵۰ کلمه باشد و بعد کلمات مثلاً هفتم آنرا برداشته و با یک خط متحدالطول جای آنها را پُر بکند. ضمناً بهتر است دو یا سه سطر اول متن را دست نخورده بگذاریم. بطور خلاصه مقصود این مقاله تأکید اهمیت تست‌هایی بود که هدف نهایی زبان‌را ارتباط میدهند و مهارتهای مرکیبی را اندازه میگیرند که درجه ارتباط حاصل را می‌سنجند. برای کمک کردن به معلمین زبان در عملی نمودن این پیشنهاد مقاله تکنیک جدیدی بنام کلوز تست را معرفی میکند. همچنین تست دیکته را که در سالهای اخیر با اصطلاح «دِ مِدِه» شده است

از نومطرح میکند و مزیت‌های آن را مورد بحث قرار میدهد. درست است که بررسی و رسیدگی به رویه‌های مزبور ضروری است ولی روشها و فنون سنتی را صرفاً بنام نوآوری نباید کنار گذاشت. بلکه عملی بودن، سادگی و کم خرج بودن آنها باید معیارهای قضاوت ما قرار بگیرند.

برای مطالعه بیشتر در این زمینه به منابع زیر مراجعه کنید :

Allen, V. F., «Toward a Thumb-Nail Test of English Competence», TESOL Quarterly, 2 (1968), pp. 241-246.

Carroll, J. B. and others, «An Investigation of Cloze Items in the Measurement of Achievement in Foreign Languages», A Report on Research Conducted Under a Grant from the College Entrance Examination Board : Cambridge, Mass., Graduate School of Education, 1959.

Cooper, R. L., « An Elaborated Language Testing Model», Problems in Foreign Language Testing, Language Learning, Special Issue № 3, 1968.

Chomsky, N., «Review of Skinners Verbal Behavior», Language 35, I (1959), pp. 26-58.

Chomsky N., Aspects of the Theory of Syntax, Cambridge, Mass.: MIT press, 1965.

Harris, D., Testing English as a Second Language. New York : McGraw-Hill, 1969.

Jakobovits, L. A., Foreign Language Learning, A Psycholinguistic Analysis of the Issues, Rowley, Mass.: Newbury House Publishers, 1970.

Jerferson, O., How to Teach a Foreign Language,

London : George Allen and Unwrin, 1904 .

Oller , J. W. Tr . and C . H . Conard , «the Cloze Technique and ESL Proficiency,» Language Learning, vol.21, No. 2 (Dec. 1971), pp. 183-194.

Oller, J. W. Jr ., «Dictation as a Device for Testing Foreign Language Proficiency,» English Language Teaching, Vol. xxv, № 3 (June 1971), pp. 254-259.

Sawyer, J. O. and Sh. K. Silver, «Dictation in Language Learning,» in H. B. Allen and others (eds .), Teaching English as a Second Language, New york: McGraw -Hill , 1972, pp. 222-229.

Taylor, W ., «Cloze Procedure : A New Tool for Measuring Readability,» Journalism Quarterly, 30 (1953), pp . 214-444.